قالەمەڕەی هونەرمەند

لە بەسەرکردنەوەیەك دا

ئا: خالید محەممەدزادە

هەرچەند نەهامەتییەکانی ڕۆژگار پەردەیان لــە ســەر هــەرچی باشتر دەرکــەوتنی سیمای کەسایەتییە ئەدەبی، هونەری‌و سیاسییەکانی ئەم نیشتمانە داداوەتەوەو بــوون بە هۆی ئەوەی کە بەشێك لە تاکەکانی ئــەم کومەڵگایــە لەگــەڵ کۆمــەڵێك ڕاستیی شاردراوەو . . . بەرەورووبن، بەڵام گــەڕانو ڕۆچــوون بــە نــاخی مێــژووی نووسـراوو نەنووسراومان داو بە هەڵدانەوەی لاپەرەکانی دوێنێ‌و ئەورۆ، بینــەری ئــەو ڕاسـتییە دەبین کە لە نێوانمان دا زۆرن ئەوانەی بۆ گەڵ ژیانو بۆ گەڵ دەژین‌و وەك مۆمێــك لــە پێنــاوی مرۆڤایــەتی‌دا توانــەوەو دەتوێنــەوە بــێ ئــەوەی کــە چاوەڕوانییــەکیان لـــە دەورووبەریان بووبێ. با لەم گەشتە خێرایەدا، بچینە میوانیی پیاوێك کە لــە گــەڵمان دا ژیاوەو دەژی‌و خەرمانێك هونەری پێشکەش بە نەتەوەکەی کردووەو گوێ بۆ ترپــەی دەنگــی هەناســەو هەســتێك ڕادێریــن کــە ئێســتاش پــاش تەمــــەنێك تێکۆشــانو هونەرنواندن، پاش تەمەنێك ئاوارەیی‌و چەرمەسەری، هەر بۆنی خاكو نیشتمانو خۆراگری لێ دێ.

قادر عەبدوڵڵازادە ناسراو بە قالەمەڕە بزوێنەری ئەو شمشاڵەیە کە پتر لە ٣٠ ساڵە گەلو هۆزەکەی دەلاوێنەتەوە. شمشــاڵێك کــە لێبراوانەو بە بوونی ئەو هەموو کەندوکوسپ، نەهامەتی‌و بێ‌وەفاییەی کە بۆی هاتۆتە پێش تەعبیری لە ناخو خولیاکانی بەهەزاران مرۆڤی وەك خودی قالەمەڕە کــردوە.نــاخو هەســتێك کــە تــەنیاو تــەنیا شمشــاڵ دەیتوانــی‌و دەتوانــێ دەربــڕی بەشــێك لــە خەونــە پەڵاماردراوەکانی بێ. بێ گومانین لەوەی کە شمشاڵی قالەمەڕەو هونەرنواندنی ئەم نیشتمانپەروەرەو ئــەو ســەبکە کــارەی کــە ئــەم خۆشەویستەی پێ ناسراوە، ناوبراویان کردۆتە خۆشەویستی کۆمەڵانی خەڵكو جێگایەکی تایبەتیان بۆ قالەمەڕەی شمشاڵ ژەن لە دڵی هۆگرانی ئازادی‌و نیشتمان دا کردۆتەوە. کێ هەیە ـ بۆ جارێکیش بوو بێ ـ گوێی نەدابێتە دەنگی ئەفسووناوی‌و بەســۆزو دلاوێنــی هاوارێك، نەعرەیەك کە لە ڕێگای شمشاڵەوە لە گەڕووی گڕگرتووی ئەم هونەرمەندەوە دەربڕی هەزاران ئاەو نالــە بــووەو بانگەشــەش بووە بۆ یەکبوونو کۆبوونەوەی گەلەکەی.

قالەمەڕەی هونەرمەند لە ماوەی تەمەنی ٨٤ ساڵەی خــۆی‌دا جگــە لــە بەشــداریکردنی ڕاســتەوخۆ لــە بزووتنــەوەی میللــی ـ دێموکراتیکی کوردستانو لەبەرکردنی بەرگی پیرۆزی پێشمەرگایەتی بۆ ماوەی چەند ساڵ، ئەوندەی دەرەتانی پێ‌درابــێ لــە زۆربــەی کوڕوکۆبوونەوە ئەدەبی‌و هونەرییەکانی نێوخۆی وڵات بەشدار بووەو بە لێدانی شمشاڵ گوێگرانی بەرەو ڕامان لە دنیــای ئەفســوناوی‌و پڕ لە ڕەمزورازی خۆی پاڵ پێوەناوە. مامە قالە ئێستاش بە شمشاڵەکەیەوە زۆربەی شارو شاروچکەکانی کوردستان دەگــەڕێ‌و بــزەی شادی دەخاتە سەر لێوی خەڵکەکەی. بەڵام لە هەمووی گرنگترو بەرچاوتر پتر لە بیست ســاڵی ڕەبەقــە کــە شمشــاڵی قالەمــەڕە وەك سەمبولی بەرنامەکانی ڕادیۆ دەنگی کوردستانی ئێران، هەموو ڕۆژێك و بۆ ماوەی چەند دەقیقە پێــش بلاوبوونــەوەی بەرنامــەکانی ڕادیۆ خەبەر لە کرانەوەی ڕادیو دەدا.

پێویستە بگوترێ کە بیستو یەك ساڵ لەمەو پێش کاتێك کە ڕادیۆ دەنگی کوردستانی ئێران ڕۆژی ١٣٥٩/٣/٢٧ دەستی بە کار کرد، پێش دەست پێکردنی بەرنامەکانی ڕادیۆ بۆ ماوەی چەند دەقیقە دەنگی کەو لە ڕادیۆدا بلاو دەکرایەوە. بەڵام گوێگرانی ڕادیـۆ

پاش چەند مانگو لە سەرەتاکانی پاییزی ساڵی ١٣٥٩دا بۆ یەکەمین جار گوێ بیستی بڵاوکردنەوەی شمشاڵی قالەمەڕە وەك نیشانەی کرانەوەی ڕۆژانەی رادیۆ دەبنو لەو کاتەوە هەتا ئێستا شمشاڵی قالەمەڕە نیشانەی کرانەوەی هەر وەعدەیەکی رادیۆ، پێش بڵاوبوونەوەی بەرنامەکانییەتی. هەر لەو سەردەمەداو لە رێکەوتی ١٣٥٩/١٠/٦ خودی هونەرمەند قالەمەڕە دەچێتە ئێستودیوی دەنگی کوردستانی ئێرانو کۆمەڵێك ئاهەنگی تایبەت بۆ رادیۆ تومار دەکا کە بریتین لە: راوچییان، لاوە لاوە، لەشکری، شارویرانی، کاکە میرو کاکە شێخ، سوارۆ، کانەبی‌خواز، بەهارەو سەربەرزیی شەمو شەمزین. کەواتە ئەو شمشاڵەی کە ئێستا لە رادیۆدا بڵاودەکرێتەوە دیارییەکی تایبەتی ئەم هونەرمەندەیە بە رادیۆ دەنگی کوردستانی ئێران.

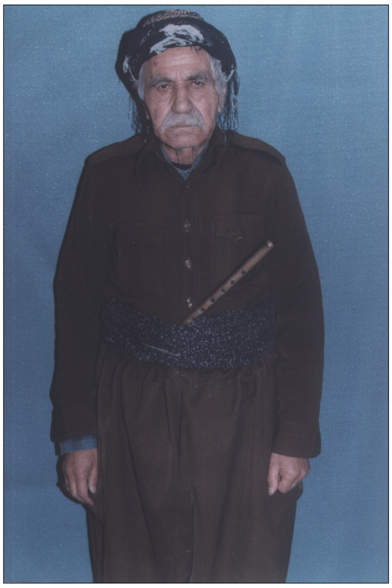

بەرێز باباعەلی مێهرپەروەر بەرپرسی ئێستای رادیۆ دەنگی کوردستانی ئێران لەمەڕ دانانی شمشاڵی قالەمەڕە لە رادیودا دەڵێ: " شمشاڵ یەکێك لەو ئالەتە موسیقایانەیە کە لە دێرزەمانەوە لە کوردستان دا هەبووەو هونەرمەندانی کورد بۆ بەزمو شاییو تەنانەت تاڵیو ناخۆشیش، ئاهەنگی شادی بەخشو خەم هێنەریان پێ لێداوە. بەڵام شمشاڵی قالەمەڕە هەم تایبەتمەندی شمشاڵو هەم کەسایەتی قالەمەڕەو هەم هونەری بەرزی شمشاڵ ژەنیی ناوبراو ئەو تایبەتمەندییەی پێداوە کە ئەو شمشاڵە بۆ رادیۆ دەنگی کوردستانی ئێران هەڵبژێردرێ. لە لایەکی دیکەشەوە پێمان وایە لە سەردەمی ئێستادا شمشاڵ ژەنی وەك مامەقاڵە لە نێو کوردەواریدا ئەگەر نایاب نەبێ زۆر کەمیابە. دەتوانین بڵێین قالەمەڕە لە شمشاڵ لێدان دا، مامۆستاو سەرتۆپە. وەك کەسایەتیی خۆشی قالەمەڕە کوردێکی دڵسۆزو نیشتمانپەروەرەو بە دڵ حیزبی دێموکراتو شۆڕشی گەلی کوردی خۆش دەوێ." بەرێزیان سەبارەت بە پێشوازیی خەڵك لەمەڕ بڵاوکردنەوەی پتر لە بیست ساڵی ئەو شمشاڵە لە رادیۆدا گوتی: " دەبێ بڵێم ئێستا شمشاڵی قالەمەڕە وەك سەمبولو مارکی دەنگی کوردستانی ئێرانی لیهاتووە. تا ئێستا پێم شك نایە تەنیا گوێگرێکیش رەخنەی لەو شمشاڵە گرتبێ، بەڵکوو بە پێچەوانە خەڵك زۆریان پێخۆشە، بۆیە نەتەنیا پێویست بە گوڕان ناکا، بەڵکو ئەگەر رۆژێك ئەو شمشاڵە لە پێش بەرنامەکان دا بڵاونەبێتەوە خەڵکی هەست بە بۆشایی‌یەك دەکەن."

لە داخی ئەو دنیای وەك سینەمایە

هەزار خەمو خەفەت لە سینەمایە

تا وەختێکی زیندووی قەدرت نازانن

کاتێ مردی حەشری کوبرا بەرپایە

"حەقیقی"

سەرەرای خزمەتی بەرچاوی قالەمەڕە بە هونەری کوردی، بەڵام بەداخەوە بەو شێوەیە کە پێویستە رێز لەو هونەرمەندە نەگیراوە. ئەوە لە حاڵێك دایە کە هەتا ئێستاش قالەمەڕە یەکەمین هونەرمەندی داهێنەری ئەو سەبکە لە شمشاڵ لێدانە کە کەس نەیتوانیوە جێگای بگرێتەوە. لە بیرمان نەچێ کە خزمەت بە هونەرمەندان راست بە واتای خزمەت بە هونەری کوردییەو ئەو چاوەروانییە لە خەڵکی هونەر دۆستی کوردستانو بەتایبەتی لاوانی هونەردۆستو نیشتمانپەروەر دەکرێ کە رێز لە هونەرمەندانی وەك قالەمەڕە بگرن. قالەمەڕەیەك کە هەم وەك کەسایەتیی خۆیو هەم وەك هونەرەکەی هەمیشە لە خزمەت کۆمەڵگاکەی دا بووە. هونەرمەندێك کە لەگەڵ شادیو خەمەکانی خەڵك ژیاوەو بە شمشاڵەکەی زمانێکی گویاو پاراوی نەتەوەکەی بووە.

وێرای ئاواتی تەمەن درێژی بۆ مامەقالەی هونەرمەندو بەردەوامی لە هونەرەکەی‌داو بەو هیوایە کە هەمیشە ساغو سلامەت بێ، سەرنجی خوێنەری خۆشەویست بۆ دیمانەیەکی کورت کە لەگەڵ ئەم هونەرمەندە ئەنجام دراوە، رادەکشێن:

مامە قالە لەکوێ لە دایک بوویو تەمەنت چەندە؟

لە گوندی کولیجەی مەهاباد لە دایك بوومو تەمەنم ٨٤ ساڵە. ناوی بابم محەممەد کوڕی عەبدولکەریم مروەتە. بابی خۆم نەدیوەو تەمەنم ٦ ساڵ بوو دایکم فەوتی کردوە. تەواوی ژیانی من بە نارەحەتیو برسیەتیو بەدبەختی تێپەر بووە. من لە ساڵی ١٣٢٤ بە رێبەریی پێشەوای نەمری کورد قازی محەممەد هەستی نەتەوایەتیم تێدا بووەو هەر ئەو کات لە خزمەت مامۆستا هەژارو مامۆستا هێمن دابوومو لە دوای لە سێدارەدانی پێشەوای نەمر قاچاغ بووم. جیگامان ئەشکەوتەکانی گولالە بوو. زۆر جارانیش دەچووینە ماڵی عەباس ئاغای سەر کەپکەکانو ماڵی ئەحمەد ئاغای کوێە.

ساڵی چەند پێوەندیت بە حیزبی دێموکراتەوە گرت؟

هەر وەك عەرزم کردی من ساڵی ١٣٢٤ پێوەندیم بووەو ساڵەکانی ٤٧ـ ٤٦ لە خزمەت شەهید مەلا ئاوارەو مەلا مەحموودی زەنگەنەو شەهید سولێمانی موعینی دابووم. ئێمە ماڵمان هاتە قاراوا لە ناوچەی بۆکان. زیاتر بە نهێنی کارم کردوەو هەمیشە سەڵت بووم. من تا ساڵی ١٣٦٤ زەماوەندم نەکردبوو. ساڵی ١٣٦٤ زەماوەندم کردو ئێستاش دوو کوڕم هەیە بە ناوەکانی وریاو سالار.

لە ماوەی پێشمەرگایەتی‌دا کارەکانت چ بوون؟

من تا ساڵی ١٣٥٧ هەمیشە بە نهێنی کارم کردوەو هەستی کوردانەم بە شمشاڵ بە گوێی خەڵك راگەیاندوە. هەموو ئەو کوڕە شۆڕشگێرانەی کە هاوتەمەنی منن دەمناسنو ئێستاش حیزبم خۆش دەوێتو تا بمێنم خۆم بە کوڕی ئەو حیزبە دەزانم.

چۆن بوو شمشاڵەکەت لە رادیۆ دەنگی کوردستانی ئێران پەسند کرا؟

لە رێگای کومیتەی بۆکانەوە ناردیانمەوە مەهاباد. ئەو کات شەهید کاك دوکتور قاسملوو لە مەهاباد بوو. تازە رادیو دامەزرا بووو چونکە من ناسراو بووم ناردیانمە بەشی رادیۆو شمشاڵم لی‌دا کە زۆریان پێ خۆش بووو پەسندیان کرد کە پێم وایە ساڵی ١٣٥٩ بوو.

چۆن بوو دەستت لە ژیانی پێشمەرگایەتی هەڵ گرت؟

لە بەر نەداریو ناتەواوی ژیان بووو نەمتوانی. بەڵام لە هەر شوێنێك بم چ لە ریزی پێشمەرگە دابمو چ نەبم هەرکوڕی حیزبی دێموکراتم. هەر بە ناوی حیزبی دێموکرات ئەمن شمشاڵ لیٚ دەدەم.

لە هەر جیگایەك لیێ دەدەم زۆربە زۆری خەڵك پێیان وایە ئەوە رادیۆ دەنگی کوردستانی ئێرانە. چونکە بە شمشاڵی من هەموو رۆژێ بەرنامەکانی رادیۆ دەست پێ‌دەکا. هەموو کەسێك دەزانێ کە من هەمیشە بە گوڕی ئەو دوو دوکتورە (شەهیدانی رێبەر دوکتور قاسملووو دوکتور شەرەفکەندی) سوێند دەخۆم.

بۆ مامە قالەی شمشاڵژەن (قالەمەڕە)

"شوانە"

پیری ژیر ئەی مامەقالە چۆنە تۆ ئەحواڵەکەت

هەر بەتینە سۆزو ئاهەنگو هەوای شمشاڵەکەت؟

ئەی هەلۆی بەرزی وڵاتم کوا شەقەی شاباڵەکەت
کوانێ گرمەو نەعرەتەو نرکەی قەدو لاپاڵەکەت
خۆزگە دەمزانی لە بەر چین مامە ئاەو ناڵەکەت

★★★

خۆ دەزانم مامە قالە ناڵەکەت بێهۆ نییە
کێ دەڵێ ناڵەی دەروونت چەشنی بۆی بۆسۆنییە
ئەم گڕوگڕپەو بڵێسە هەر لە ناخی تۆ نییە
بەزمی بلوێرت بە غەیری شیوەنو رۆڕۆنییە
دەك بە خۆشی وەرگەڕێ، مامە ژینە تاڵەکەت

★★★

مامە شمشاڵت دەرێنە بەو دڵەی پڕ سۆزەوە
فوویەکی تێکە بە یادی جێژنی شادی هۆزەوە
بەڵکوو ئارامی بخەیتە ئەم دڵەی ئاڵۆزەوە
تۆ بە یادی رۆژی کاوەو ئاوری نەورۆزەوە
جەژنی شادی بۆ بگێڕە بۆ براو هاوماڵەکەت

★★★

دەی بە بلوێر هەڵپەڕینە "شوان"و بێری شوخو شەنگ
دەستی یەك بگرن هەموویان کیژو کوڕ وەك پوورە هەنگ
چەشنی جارچی جاڕ بکێشە سازی کەن کۆڕی جەفەنگ
چاوەڕێتە "شوان" سەیر کە چەشنی وازر گوێ بەزەنگ
کەی تەمو مژتار ئەکەی، کەی دێتەوە سەر ساڵەکەت؟